

OPSERVATORIJA ZA ILEGALNE EKONOMIJE U JUGOISTOČNOJ EVROPI

IZDANJE

6 MARTA-APRIL 2021

Izdvajamo iz sadržaja

Krijumčarski čvor u nedodiji

Da li ste ikada čuli za Gornji Vakuf - Uskoplje? U ovom neupadljivom gradu u centralnoj Bosni i Hercegovini nalazi se autoprevoznik Sičaja. U januaru 2021. godine, direktor kompanije, dobro poznati biznismen sa političkim vezama, uhapšen je zbog posedovanja 400 kilograma kanabisa. Grad je postao žarište trgovine drogom, što ukazuje na značaj logističkih čvorišta u lancima snabdevanja i vezama između dozvoljenih i nelegalnih ekonomija, kao i na veze između poslovne, političke i kriminalne elite.

Suzbijanje organizovanog kriminala na Zapadnom Balkanu?

U seriji hapšenja tokom januara i februara 2021. godine, policija u Srbiji, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Bosni i Hercegovini, lišila je slobode kriminalce koje mediji dovode u vezu sa ozloglašanim kavačkim i škaljarskim klanovima iz Crne Gore. Srpski predsednik obećao je, štaviše, odlučnu borbu protiv organizovanog kriminala. Uhapšeno je nekoliko važnih ličnosti, ali su u poslednji razvoj događaja umešani i pojedini predstavnici medija i policije.

Izloženost romske dece trgovini radi seksualnog iskorišćavanja.

Trgovina decom radi seksualnog iskorišćavanja je ozbiljan problem na Zapadnom Balkanu. Romska deca predstavljaju posebno izloženu grupaciju. Oslanjajući se na informacije iz predstojećeg izveštaja GI-TOC, razmatramo zašto su romska deca toliko izložena i kako se taj problem manifestuje, kako na Zapadnom Balkanu, tako i u drugim delovima Evrope.

Kurbinski 'jastrebovi': škola za lopove.

Prethodnih godina, provalne krađe iz domova fudbalera i poznatih ličnosti našle su se na naslovnim stranicama medija u Španiji i Italiji. Među počiniocima je veliki broj mladih muškaraca koji dolaze iz oblasti Kurbin, u Albaniji. Istražujemo zbog čega iz ove oblasti dolazi toliko mnogo provalnika.

Mladi kao pokretači zajednice: intervju sa Omladinskim centrom Sebastija.

Opština Kurbin, locirana u blizini grada Lač, stekla je u Albaniji i inostranstvu reputaciju završne škole za provalnike. Ovaj region se suočava sa

socijalno-ekonomskim poteškoćama, sa ograničenim legalnim mogućnostima karijere za mlade; u regionu postoji nekoliko organizacija civilnog društva (OCD). Da bi se pozabavili ovim problemom, mladi pravnik i lokalna nastavnica udružili su se da bi osnovali

Omladinski centar Sebastija, OCD čiji je cilj suzbijanje stereotipa i pružanje mladima platforme za bolji život. Razgovaramo sa osnivačima i liderima Emarildom Leti i Eltonom Laskom.

O OVOM BROJU

Dobrodošli u šesti broj Biltena rizika koji je izdala Opservatorija ilegalnih ekonomija u jugoistočnoj Evropi Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC).

Počinjemo, kao i uvek, sa profilom žarišne tačke organizovanog kriminala u regionu, ovaj put to je malo poznati grad Gornji Vakuf-Uskoplje, u Bosni i Hercegovini. Ovo logističko čvorište postalo je žarište nakon nedavne zaplene 400 kilograma kanabisa.

Sprovedeno je, takođe, i do više značajnih akcija protiv organizovanog kriminala u zemljama Zapadnog Balkana, uključujući Srbiju, Crnu Goru, Severnu Makedoniju i Bosnu i Hercegovinu, koje su rezultirale brojnim hapšenjima, između ostalih je uhapšen i dobro poznati vođa navijačke grupe u Srbiji. Situacija u Srbiji doživela je nekoliko preokreta, uključujući klevetničku kampanju nekih tabloida i političara protiv grupe istraživačkih novinara, što je GI-TOC osudila.

GI-TOC će uskoro objaviti jedinstveni izveštaj o trgovini decom radi seksualnog iskorišćavanja (CSEC) širom Zapadnog Balkana. U ovom izdanju predstavljamo jedan

aspekt problema, konkretno iskorišćavanje romske dece, koja su posebno izložena kad je u pitanju trgovina decom radi seksualnog iskorišćavanja.

Albanski provalnici, poznati kao 'jastrebovi', postali su proteklih nekoliko godina čuveni po provalnim krađama u domovima poznatih, posebno fudbalera i poznatih ličnosti u Španiji i Italiji. Mnogi od 'jastrebova' potiču iz male, siromašne albanske oblasti Kurbin. Istražujemo zašto iz ove oblasti dolazi tako mnogo provalnika i razgovaramo sa dva direktora organizacije civilnog društva koja radi sa mladima u toj oblasti da bi ih učinila manje izloženim uticaju kriminala.

Na kraju, dajemo prikaz nedavnih publikacija koje se odnose na organizovani kriminal i korupciju na Zapadnom Balkanu i predstavljamo brojne nove izveštaje GI-TOC. Namera nam je da periodično objavljujemo takve liste i svaka sugestija je dobrodošla.

Javite nam ukoliko želite da pošaljete priču; autorima nudimo honorar. Ako imate predlog za priču ili želite da nam pošaljete povratne informacije, kontaktirajte almedina.dodic@globalinitiative.net.

1. Krijumčarski čvor u nedodiji.

Gornji Vakuf-Uskoplje je gradić u Bosni i Hercegovini. Gradić je logističko čvorište, blizu glavnih autoputeva, što ga čini strateški pogodnim, a neprimetnim žarištem za krijumčarenje.

Grad, koji broji oko 20 000 stanovnika,¹ nalazi se nedaleko od Bugojna u centralnom delu zemlje. Tako se nalazi blizu glavnih puteva koji vode pravcem sever - jug od Banjaluke do Mostara i istok - zapad od Sarajeva do Hrvatske.² Kao i druga žarišta, grad je ugrožen u socijalno-ekonomskom pogledu, što podrazumeva visoku nezaposlenost (43,5 posto u 2016. godini) i nisku prosečnu platu od 345 evra mesečno.³ Grad je podeljen između Bošnjaka i Hrvata, što je ojačalo etničke kronističke mreže, a osakatile javne institucije.

U poslednjih deset godina, njegov centralni položaj se koristio za uspostavljanje kriminalnog miljea u ovom malom mestu. Ta aktivnost se ipak uglavnom odvijala ispod radara.

Jedan od retkih slučajeva kada je Gornji Vakuf-Uskoplje dospelo u medije bio je kada je maja 2015. godine u Zagrebu ubijen jedan od njegovih bivših stanovnika, Vinko Žuljević Klica. Klica, ratni veteran, stajao je iza jedne od najmoćnijih firmi za obezbeđenje u Hrvatskoj i navodno je bio značajan igrač u zagrebačkom podzemlju.⁴

Ali januara 2020. godine, Gornji Vakuf-Uskoplje je dospelo u žižu javnosti kada je Ante Sičaja, vlasnik istoimene lokalne uvožno-izvozne firme, uhapšen sa 400 kilograma kanabisa, čija vrednost je procenjena na oko 2 miliona evra. Njegova firma je navodno prevozila iz Čapljine, preko Bileće i Mostara, kanabis koji je dolazio iz Albanije i Crne Gore. Droga je prepakovana u Gornjem Vakufu-Uskoplju. Mali deo je zadržavan za domaće tržište, dok je veći deo kanabisa otpreman na zapad u Hrvatsku i dalje u EU.⁵ Navodno su političke veze vlasnika, za koga se kaže da je povezan sa Hrvatskom demokratskom zajednicom, zajedno sa dobrom reputacijom kompanije u regionu, doprinele tome da se izbegne sumnja.

Moguće je da je tokom ove operacije protiv narkotika, koju je sprovedla Državna agencija za istrage i zaštitu, razotkrivena mreža koja je delovala već neko vreme. Policija je navodno zaplenila lični dnevnik koji je vodio g. Sičaja, koji povezuje nelegalne aktivnosti firme sa

drugim kriminalnim ličnostima iz regiona, uključujući ličnosti u Hrvatskoj, Crnoj Gori i Bugarskoj.⁶

Zatim, postoje nedavni slučajevi koji ukazuju na činjenicu da su kupci dolazili u Gornji Vakuf-Uskoplje radi kupovine droge, za koju se govorilo da ju je lakše nabaviti i da je relativno jeftina.⁷ Trag zaplena droge iz gradova u okolnim oblastima, obično vodi do Gornjeg Vakufa-Uskoplja.⁸

Prema nekim glasinama, grad je i čvorište šverca oružja. Bilo je slučajeva oduzimanja oružja od stanovnika ove opštine. Oružje je pronađeno i u prostorijama firme Sičaja.⁹

Ovaj slučaj pokazuje da žarišta šverca droge ne moraju biti samo glavni urbani centri ili socijalno-ekonomski ugroženi gradovi, već i logistička središta duž ključnih krijumčarskih puteva. Na primer, u aprilu 2020. godine, makedonska policija je otkrila 1,2 tone kanabisa u skladištu nadomak Skoplja. U novembru 2020. godine, srpska policija je zaplenila 628 kilograma kanabisa u napuštenom hangaru u Arandelovcu, 80 kilometara južno od Beograda. Droga se pakovala za dalju distribuciju u Zapadnoj Evropi. U novembru 2019. godine, srpska policija je zaplenila 77 kilograma heroina u blizini grada Mladenovca na periferiji Beograda.

Ovi primeri pokazuju da je kada se posmatra protok droge, obmanjujuće je i pojednostavljeno crtati strelice na mapi koje prikazuju trgovinu heroinom iz, na primer, Turske preko Zapadnog Balkana u EU, ili kanabisa iz Albanije preko Crne Gore i Bosne i Hercegovine do Hrvatske i šire, kao da se radi o direktnim, neprekinutim putovanjima. U stvarnosti, ove pošiljke se obično prenose u nizu kratkih putovanja; putovanje, a često i roba, su podeljeni na etape i partije, kako bi se izbegle prepreke i iskoristile povoljne prilike.

Krijumčarske rute pretežno slede linije manjeg otpora, gde je rizik manji zbog političkih veza, korupcije i prikrivanja u relativno bezbednom obliku transporta (u ovom slučaju se radi o poznatom autoprevozniku). Zapravo, slučaj Gornji Vakuf-Uskoplje pokazuje veze između legalne i nelegalne ekonomije i ponekad pogodan odnos između poslovne, političke i kriminalne elite.

SLIKA 1 Rute trgovine drogom kroz Gornji Vakuf-Uskoplje.

Napomene

- 1 Agencija za statistiku BiH, *Popis stanovništva u BiH iz 2013. godine—Općina Gornji Vakuf-Uskoplje*, <http://www.statistika.ba/?show=12&id=10375>.
- 2 *Geografski položaj*, Općina Gornji Vakuf-Uskoplje, <https://www.gornjivakuf-uskoplje.ba/index.php/posjeta/položaj.html>.
- 3 Federal Institute for Development Programming, *Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2019*, 33, <http://fzpr.gov.ba/bs/pubs/3/3/publikacije>.
- 4 M Cigoj, *KLICINA UDOVICA 'Raspisujemo nagradu za otkrivanje ubojice moga muža. Sumnjamo da iza likvidacije stoji netko iz kruga najbližih'*, Jutarnji.hr, 20. septembra 2015. godine, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/klicina-udovica-raspisujemo-nagradu-za-otkrivanje-ubojice-moga-muza.-sumnjamo-da-iza-likvidacije-stoji-netko-iz-kruga-najblizih-302740>.
- 5 A B Č, *Poduzetnik iz BiH u cisterni krio 400 kg marihuane: Planirao da je prošvercuje u Hrvatsku*, Oslobođenje, 28. januara 2020. godine, <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/crna-hronika/poduzetnik-iz-bih-u-cisterni-krio-400-kg-marihuane-planirao-da-je-prosvercuje-u-hrvatsku-526599>.
- 6 M Aš, *Kako je pala najopasnija narkogrupa: Tone skanka u BiH uvezli u cisternama*, Avaz, 12. marta 2020. godine, <https://avaz.ba/vijesti/bih/553982/kako-je-pala-najopasnija-narkogrupa-tone-skanka-u-bih-uvezli-u-cisternama>.
- 7 *Gornji Vakuf: Kod maloljetne Mostarke pronađena droga*, gornjivakuf.com, 5 januara 2020. godine, https://www.gornjivakuf.com/vijesti/crna-hronika/4621-gornji-vakuf-kod-maloljetne-mostarke-pronadena-droga?fbclid=IwAR2GFDX7U7HBZvdpGlj7JpMfLbmONyybP60F1VRsX6P6_2Rr1NF-v2ex0bg.
- 8 *Gornji Vakuf: Otkrivena plantaža od 270 stabljika indijske konoplje*, Vijesti.ba, 16. avgusta 2013. godine, <https://vijesti.ba/clanak/161708/gornji-vakuf-otkrivena-plantaza-od-270-stabljika-indijske-konoplje>.
- 9 *FOTO: SIPA oduzela veću količinu naoružanja i municije na području Gornjeg Vakufa*, gornjivakuf.com, 29. januara 2020. godine, <https://www.gornjivakuf.com/vijesti/crna-hronika/4355-foto-sipa-oduzela-vecu-kolicinu-naoruzanja-i-municije-na-podrucju-gornjeg-vakufa>.

2. Suzbijanje organizovanog kriminala na Zapadnom Balkanu?

U seriji hapšenja tokom januara i februara 2021. godine, policija u Srbiji, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Bosni i Hercegovini, lišila je slobode kriminalce koje mediji dovode u vezu sa ozloglašanim kavačkim i škaljarskim klanovima iz Crne Gore. Policija u Severnoj Makedoniji je uhapsila šest osoba u Prilepu, četvrtom po veličini gradu u zemlji, zbog optužbi u vezi sa drogom.¹ Da li smo svedoci suzbijanja organizovanog kriminala na Zapadnom Balkanu?

Ujutro 4. februara, srpski tužilac za organizovani kriminal Mladen Nenadić objavio je da je policija uhapsila 16 osoba osumnjičenih za teška krivična dela.² Vest se proširila poput požara. Određeni mediji spekulirali su da je ovo početak suzbijanja organizovanog kriminala koje odavno obećava predsednik Aleksandar Vučić,³ dok su drugi naglašavali neophodnost istraživanja veza između kriminalnih grupa i zvaničnika u politici i bezbednosnim službama.⁴

Jedan od najvažnijih uhapšenih bio je Veljko Belivuk. Početkom 2000-ih, Belivuk je bio član Junajted Forsa, ultra grupe koju su formirali beogradski skinhedsi za podršku srpskom fudbalskom klubu FK Rad. Radio je i kao službenik obezbeđenja u beogradskom noćnom klubu, gde je 2007. godine pretukao i ranio dve osobe. Sud ga je konačno proglasio krivim osam godina kasnije.⁵ Belivuk je u žižu javnosti došao u aprilu 2016. godine, kada je zajedno sa Aleksandrom Stankovićem - vođom navijačke grupe fudbalskog kluba FK Partizan Janjičari - uhvaćen na snimku nadzorne kamere kako brutalno tuče obezbeđenje generalnog menadžera FK Partizan.⁶

Nakon što je Stanković ubijen u mafijaškoj pucnjavi oktobra 2016. godine,⁷ Belivuk ga je nasledio na mestu novog vođe Janjičara.⁸ Dan nakon ubistva, tadašnji ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović objavio je rat protiv mafije i korumpirane policije.⁹ Narednih godina, međutim, srpske ulice su postale bojno polje,

Veljko Belivuk, vođa srpske huliganske grupe povezane sa kriminalnim podzemljem, uhapšen je u Beogradu u februaru 2021. godine.

Fotografija: Stefan Tomašević i ATAImage

sa više od 60 ubistava koja su navodno povezana sa organizovanim kriminalom.¹⁰

Belivukovi problemi sa zakonom nastavili su se 2017. godine kada je optužen kao saradnik u organizovanju ubistva. Sud ga je, međutim, oslobodio optužbe.¹¹ U međuvremenu, istraživački novinari otkrili su fotografije članova Janjičara sa jednim višim policajcem,¹² kao i moguće veze između Belivuka i visokih zvaničnika u ministarstvu unutrašnjih poslova.¹³ Dalje, pripadnici Janjičara su igrali ulogu službenika obezbeđenja na inauguraciji predsednika Vučića.¹⁴ Takođe je zabeleženo da su Janjičari povezani sa kavačkim klanom.¹⁵

U Srbiji je javna tajna da su huliganske grupe umešane u nelegalne aktivnosti u vezi sa drogom, privatnim obezbeđenjem, kockanjem i građevinarstvom.¹⁶ Vučić je, međutim, obećao da će se boriti protiv mafije, 'bez obzira na lične, političke i bilo koje druge posledice'.¹⁷

U februaru 2021. godine, srpska policija je uhapsila Belivuka po povratku iz Crne Gore, gde je navodno sreo Radoja Zvicera, jednog od vođa kavačkog klana.¹⁸ Belivukova grupa optužena je za ubistvo, iznudu, otmicu i trgovinu drogom,¹⁹ kao i za mogući plan ubistva visokog državnog zvaničnika.²⁰ Ostali osumnjičeni su optuženi za udruživanje radi izvršenja krivičnih dela; za neovlašćenu proizvodnju i puštanje u promet opojnih droga; kao i za nelegalnu proizvodnju, posedovanje, nošenje oružja i eksploziva i trgovinu njima, pored tri slučaja teškog ubistva.²¹

Nezavisno od toga, u Tivtu, u Crnoj Gori, policija je u januaru privela osumnjičene članove kriminalne organizacije. Verovalo se da su osumnjičeni 'nameravali

da likvidiraju članove kavačke grupe.²² Smatralo se da je jedna od predviđenih meta Belivuk.

U februaru je policija u Bosni i Hercegovini uhapsila trojicu Crnogoraca u blizini skijališta Jahorina zbog nelegalne proizvodnje i trgovine drogom i oružjem.²³ Mediji su izvestili da su oni iz škaljarskog klana i da su tokom boravka u skijalištu planirali da ubiju vođu suparničkog kavačkog klana Radoja Zvicera i njegovu suprugu.²⁴

U Srbiji, Vučić se zarekao da će pokazati slike surovosti grupe Janjičari.²⁵ Na konferenciji za novinare u martu, Vučić je u udarnom terminu na televiziji pokazao fotografiju obezglavljene žrtve.²⁶ Nakon toga, novinar Mreže za istraživanje kriminala i korupcije (KRIK) pitao je predsednika zašto policija ne ispita neke od predstavnika vlade. Vučić nije odgovorio.²⁷ Nekoliko dana kasnije, provladini tabloidi optužili su KRIK i neke policajce da su članovi grupe Janjičari.²⁸ Medijska udruženja i međunarodne organizacije,²⁹ uključujući GI-TOC, reagovala su na klevetničku kampanju,³⁰ kao i Vučić, koji je izjavio da KRIK treba pustiti da radi posao pošto je to demokratija.³¹

Iako se ne nazire kraj sukobu između škaljarskog i kavačkog klana iz Crne Gore, koji je započeo 2014. godine, a uključivao je ličnosti iz srpskih kriminalnih i huliganskih grupa,³² čini se da su naponi države da ga suzbije pojačani.

Srbija se u prošlosti žestoko razračunavala sa organizovanim kriminalom, na primer tokom akcije Sablja 2008. godine, koja je razbila velike grupe poput Zemuskog klana nakon atentata na premijera Đinđića. Biće zanimljivo videti da li će predsednik Vučić moći da ispuni svoje obećanje.

Napomene

- 1 Н М, *Приведени дилери на дрога во Прилеп, вмешани и полициски службеници*, Нова Македонија, 6 februara 2021. godine, <https://www.novamakedonija.com.mk/makedonija/hronika/приведени-дилери-на-дрога-во-прилеп-вм>.
- 2 *Ухапшено 16 особа оsumnjiчених за удруживање ради отмица и убиства*, RTS, 4 februara 2021. godine, <https://youtu.be/sZNINtATgHk>.
- 3 *Хапшење Велје Невоље је само ПОЧЕТАК БОРБЕ против организованог криминала*, Pink, 6. februara 2021. godine, <https://pink.rs/hronika/273656/hapsenje-velje-nevolje-je-samo-pocetak-borbe-protiv-organizovanog-kriminala-jedan-detalj-je-kljucan-u-ovom-procesu>.
- 4 V. Jeremić, *Veze Veljka Belivuka sa državom godinama ignorisane*, Danas, 9. februara 2021. godine, <https://www.danas.rs/drustvo/veze-veljka-belivuka-sa-drzavom-godinama-ignorisane/>.
- 5 Intervju sa novinarom iz Beograda, februar 2021. godine.
- 6 Nenad Nešić, *Niko uhapšen nakon napada na Vazuru*, B92, 29. aprila 2016. godine, <https://youtu.be/WSDgjXarrdI>.
- 7 Devin Windelspecht, *Serbia's Deadly Mix: Football, Politics and Crime*, OCCPR, 27. januara 2017. godine, <https://www.occrp.org/en/blog/6016-serbia-s-deadly-mix-football-politics-and-crime>.
- 8 Belivuk je promenio naziv grupe u Principi, ali je još uvek šire poznata kao Janjičari.
- 9 Veljko Medić, *Stefanović: Objavljujemo rat mafiji*, RTS, 14. oktobar 2016. godine, <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/2488734/stefanovic-objavljujemo-rat-mafiji.html>.

- 10 Crna knjiga, KRIK i Radio Slobodna Evropa, 15. februara 2021. godine, <https://www.crnaknjiga.rs/index.php>.
- 11 Bojana Pavlović, *Tužilaštvo traži ukidanje presude Belivuku*, KRIK, 20. februara 2019. godine, <https://www.krik.rs/tuzilastvo-trazi-ukidanje-presude-belivuku/>.
- 12 *Ministar policije: Vučković jeste pripadnik Žandarmerije i navijač Partizana, ali to nije krivično delo*, Insajder, 31. oktobra 2016. godine, <https://insajder.net/sr/sajt/tema/1928/>.
- 13 Jelena Radivojević i Bojana Pavlović, *Uhapšen Belivuk i članovi njegove kriminalne grupe*, KRIK, 4. februara 2021. godine, <https://www.krik.rs/uhapsen-belivuk-i-clanovi-njegove-kriminalne-grupe/>. Vidi i: Ivana Jeremić, *Foul Play: Serbia's Football Hooligans Get Down to Business*, Balkan Insight, 22. jula 2019. godine, <https://balkaninsight.com/2019/07/22/foul-play-serbias-football-hooligans-get-down-to-business/>.
- 14 Jelena Diković, *Od čuvanja Vučića na inauguraciji do hapšenja za ubistva*, Danas, 6. februara 2021. godine, <https://www.danas.rs/drustvo/od-cuvanja-vucica-na-inauguraciji-do-hapsenja-za-ubistva/>.
- 15 Bojana Jovanović, *Vučić tvrdi da Vidojević nije član klana iako ga je policija označila kao kavčanina*, KRIK, 13. juna 2020. godine, <https://www.krik.rs/vucic-tvrdi-da-vidojevic-nije-clan-klana-iako-ga-je-policija-oznacila-kao-kavcanina/>.
- 16 *Firme navijača – podizvođači u poslovima za državu*, Insajder, 7. decembra 2019. godine, <https://youtu.be/2RzitOXDO3M>.
- 17 Aleksandar Vučić, *Pobedićemo mafiju. Garantujem!*, Budućnost Srbije, 19. oktobra 2020. godine, <https://www.instagram.com/p/CGhmIEGpM6h/>.
- 18 *Veljko Belivuk uhapšen na beogradskom aerodromu*, Vijesti, 29. januara 2021. godine, <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/507599/veljko-belivuk-priveden-na-beogradskom-aerodromu>.
- 19 *Izjava Ministar Vulin: uhapšeno 17 osoba, nećemo dozvoliti stvaranje novog Zemunskog klana*, MUP Republike Srbije, 4. februara 2021. godine, https://youtu.be/g9PNOR_bblE.
- 20 *Vulin: Našli smo najmanje dva mesta na kojima su "upucavane" snajperske puške*, RTS, 7. februara 2021. godine, <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/4249862/vulin-veljko-belivuk-kriminalna-grupa-hapsenja-snajper-upucavali-puske.html>.
- 21 *Određen pritvor osumnjičenima V. Belivuk i drugi*, Viši sud u Beogradu, 6. februara 2021. godine, <https://www.bg.vi.sud.rs/vest/2991/odredjen-pritvor-osumnjicenima-v-belivuk-i-drugi.php>.
- 22 Bojana Nikolić, *Iz Spuza na pretres doveli osumnjičene za pokušaj likvidacije Belivuka i Miljkovića*, Vijesti, 2. februara 2021. godine, <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/508927/iz-spuza-na-pretres-doveli-osumnjicene-za-pokusaj-likvidacije-belivuka-i-miljkovića>.
- 23 *Lišena slobode tri državljana Republike Crne Gore*, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, 11. februara 2021. godine, <https://mup.vladars.net/lat/index.php?vijest=25477&vrsta=novosti>.
- 24 *Uhapšeni skaljarcu čekali su Radoja Zvicera da se pridruži supruzi Tamari na Jahorini da bi ih ubili*, Dnevni avaz, 11. februara 2021. godine, <https://avaz.ba/vijesti/crna-hronika/630250/uhapseni-scaljarcu-cekali-su-radoja-zvicera-da-se-pridruzi-supruzi-tamari-na-jahorini-da-bi-ih-ubili>.
- 25 *Vučić: Građani Srbije, Evropa i svet biće šokirani detaljima istrage protiv organizovanog kriminala*, RTS, 27. februara, <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/4274742/vucic-kriminal-istraga.html>.
- 26 *Zorka Đukanović, Medijska i politička pozadina obračuna sa organizovanim kriminalom u Srbiji*, WDR, 8. marta 2021. godine, <https://www1.wdr.de/radio/cosmo/programm/sendungen/radio-forum/region/kriminal-srbija-100.html>.
- 27 Bojana Jovanović, *Vučić izbegao da odgovori na pitanje o vezi Nedića i Belivukove grupe*, KRIK, 7. marta 2021. godine, <https://www.krik.rs/vucic-izbegao-da-odgovori-na-pitanje-o-vezi-nedica-i-belivukove-grupe/>.
- 28 *Pro-government media is running a campaign accusing KRIK of being aligned with criminals*, KRIK, 10. marta 2021. godine, <https://www.krik.rs/en/pro-government-media-is-running-a-campaign-accusing-krik-of-being-aligned-with-criminals/>.
- 29 *Andy Heil, Ljudmila Cvetkovic and Nevena Bogdanovic, Drug Wars, Wiretaps, And Hooligans: Serbia's Gangland Roundup Tests the System*, Radio Free Europe, 13. marta 2021. godine, <https://www.rferl.org/a/drug-wars-wiretaps-hooligans-serbian-gangland-partizan/31148874.html>.
- 30 *Statement in support of Crime and Corruption Reporting Network KRIK, Global Initiative against Transnational Organized Crime*, 10. marta 2021. godine <https://globalinitiative.net/analysis/statement-support-krik-serbia/>.
- 31 *Vučić: Pustite Krik da radi posao, to je demokratija*, Cenzolovka, 11. marta 2021. godine, <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/vucic-pustite-krik-da-radi-posao-to-je-demokratija/>.
- 32 *Walter Kemp, Making a killing: What assassinations reveal about the Montenegrin drug war*, Global Initiative against Transnational Organized Crime, juli 2020. godine, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/07/Making-a-killing-What-assassinations-reveal-about-the-Montenegrin-drug-war.pdf>.

3. Izloženost romske dece trgovini radi seksualnog iskorišćavanja.

Trgovina decom radi seksualnog iskorišćavanja (CSEC) je ozbiljan problem na Zapadnom Balkanu. Predstojeći istraživački izveštaj GI-TOC, koji bi trebalo da bude objavljen u aprilu 2021. godine, pokazuje da su deca izložena različitim i često višestrukim oblicima eksploatacije. Do iskorišćavanja najčešće dolazi u lokalnim barovima i hotelima, ali postoje i izveštaji o seksualnom iskorišćavanju dece u pokretu i u sajber prostoru. Iako se predstojeći izveštaj uglavnom usredsređuje na dečju izloženost seksualnom iskorišćavanju na mreži i u industriji putovanja i turizma, naše terensko istraživanje takođe je ponudilo uvide posebno o izloženosti romske dece, koja spadaju među naugroženije grupe za seksualno iskorišćavanje u celom regionu.

Romi širom Zapadnog Balkana često žive u neformalnim naseljima gde je prostor pretrpan i postoji ograničen pristup infrastrukturi i sanitarnim objektima. Zaista, u Albaniji manje od 50 procenata svih romskih

domaćinstava ima pristup vodovodnoj mreži.¹ Formalizacija ovih naselja je spora, a mnoge romske zajednice i dalje žive kao zatvorene grupe, sa malim pristupom formalnoj ekonomiji ili vladinim službama. Na Kosovu, na primer, samo 10% Roma starijih od 16 godina ima pristup zdravstvenom osiguranju.² Ova marginalizacija je takođe doprinela održavanju stereotipa o njihovom načinu života i njihovoj kulturi, jeziku i tradiciji, što je otežalo njihovu integraciju u lokalna društva.

Istorijska isključenost, marginalizacija i diskriminacija koju su iskusili Romi doveli su do niskog nivoa obrazovanja i do visoke nezaposlenosti. Samo mali procenat dece ima redovan pristup obrazovanju. Stope upisa u osnovne škole i predškolske ustanove su posebno zabrinjavajuće. U Srbiji je predškolskim obrazovanjem obuhvaćeno manje od 4% Roma, dok je u Bosni i Hercegovini samo 2% romske dece uzrasta od tri do pet godina upisano

U jednom selu u blizini Tuzle, u Bosni i Hercegovini, postoji većinsko romsko naselje u kojem je zabeleženo iskorišćavanje dece u različite svrhe, uključujući prosjačenje i seksualno iskorišćavanje.

Fotografija: Bahrudin Bandić

u obrazovne programe.³ Stope zaposlenosti kreću se između 11% u Bosni i Hercegovini i 22% u severnoj Makedoniji (dok su ostale zemlje Zapadnog Balkana smeštene negde između).⁴

Ovi faktori, između ostalog, čine odrasle Rome - i njihovu decu - izloženim različitim oblicima iskorišćavanja. Nekoliko izveštaja je konkretnije istraživalo ulogu romske dece u prisilnom prosjačenju na Zapadnom Balkanu i u Zapadnoj Evropi.⁵ Navodno su romska deca prisiljavana na prosjačenje u većini velikih gradova i glavnih gradova regiona. Navodi se da se romska deca takođe krijumčare u primorske gradove i u turistička područja, a ponekad se prisiljavaju na seksualno iskorišćavanje, posebno na seksualni rad u lokalnim barovima, restoranima i hotelima.⁶

Kao što je opisano u predstojećem istraživačkom izveštaju, značajan procenat romske dece prisiljavaju na brak bliski članovi porodice ili uticajni ljudi u zajednici. Iako je do podataka u suštini teško doći i pristupiti im, raniji izveštaji tvrde da je više od 22% svih romskih devojčica starosti između 15 i 19 godina prisiljavano na brakove u Severnoj Makedoniji, dok broj za Kosovo iznosi 10%. U Bosni i Hercegovini, 50% svih Romkinja udalo se prije navršene 18. godine života - brojka koja vrlo verovatno ne odražava stvarnu dinamiku.

Devojčice (i, u manjoj meri, dečaci), starosti između 10 i 16 godina⁷ prodaju se za brak muškarcima u istoj zajednici ili u romskim zajednicama u susednim zemljama.⁸ Iako se mnogi od ovih brakova sklapaju u široj romskoj zajednici, stručnjaci smatraju da prinudni brakovi mogu biti i početak života iskorišćavanja; on se sastoji od zadataka koji se kreću od prosjačenja i džeparenja, do seksualnog rada u barovima i noćnim klubovima.⁹

Novčana naknada za devojke prisiljene na brak u sopstvenoj zajednici ili u drugim zajednicama širom Zapadnog Balkana može biti niska, u rasponu od 200 do 500 evra. Takve transakcije, međutim, se ne vrše uvek u obliku gotovine, jer postoje i izveštaji o porodicama koje prodaju svoje ćerke za uređaje poput televizora u boji, polovnog frižidera ili polovnog automobila.¹⁰ Više novca se može zaraditi prodajom dece u inostranstvu, posebno romskim zajednicama u Zapadnoj Evropi. Porodice se obmanjuju da decu šalju u inostranstvo u nadi za boljim životom za njih (i njih same), ali možda nisu svesne posledica.

Zapravo, prema stručnjacima intervjuisanim u decembru 2020. godine, mnoga deca koja su prisiljena na brak u inostranstvu zapravo se prodaju članovima organizovanih kriminalnih grupa i prisiljavaju na organizovani seksualni rad širom Zapadne Evrope.¹¹ To je posebno uočeno u takozvanom 'slučaju Hamidović' 2015. godine, kada su francuske i bosanske vlasti otkrile više od 500 romskih devojaka i žena koje su iz Bosne i Hercegovine prebačene u Francusku i prisiljene na džeparenje i seksualni rad.¹²

U celoj Zapadnoj Evropi postoji malo zvaničnih statistika o seksualnom iskorišćavanju uopšte, ili konkretno o romskoj deci kao žrtvama trgovine ljudima zbog seksualnog iskorišćavanja. Međutim, slučaj Hamidović nije bio jedini na koji su mediji i pravosuđe skrenuli pažnju poslednjih godina. Operacija Golf, zajednička operacija londonske gradske policijske službe i rumunske nacionalne policije od 2007. do 2010. godine, identifikovala je više od 1 000 romske dece iz jednog rumunskog grada, koja su preprodavana u Zapadnu Evropu radi prisilnog rada i seksualnog iskorišćavanja.¹³ Istrage sprovedene u Austriji identifikovale su 91 moguće dete žrtvu seksualnog iskorišćavanja u 2016. godini, od kog broja su 73 iz Bosne i Hercegovine, za većinu kojih se sumnjalo da su Romi.¹⁴ Slično tome, američki izveštaj o trgovini ljudima za 2020. godinu podvlači izloženost romske dece koja se krijumčare radi seksualnog iskorišćavanja u razne zapadnoevropske zemlje, uključujući Francusku i Nemačku.¹⁵

Uprkos ovim slučajevima, svest o trgovini decom radi seksualnog iskorišćavanja na Zapadnom Balkanu, njenim vezama sa organizovanim kriminalom i izloženosti romske zajednice ovoj pojavi i dalje je niska. Predstojeći izveštaj o istraživanju pokušava da premosti ovaj jaz pružajući pregled ove teme kroz region. Na primer, izveštaj ukazuje na to da se prisilni brakovi često smatraju tradicionalnim u romskoj zajednici i stoga ih nadležne vlasti ne istražuju i ne prate kao slučajeve trgovine ljudima. Romi nisu priznati kao manjine u svim zemljama, a mnogi brakovi i rođenja nisu registrovani, što otežava zajednici pribavljanje dokumenata i dobijanje institucionalne podrške potrebne u njihovoj zemlji prebivališta.

Mnogo toga se mora i može učiniti kako bi se bolje ustanovila izloženost romske dece širom Zapadnog Balkana, a pre svega kako bi se sprečilo seksualno iskorišćavanje u regionu. To uključuje, između ostalih inicijativa, potrebu za većim podizanjem svesti, pokretanje nacionalnih mehanizama usmeravanja na romsku

zajednicu i pružanje specijalizovane obuke za snage reda i za pravosuđe. O kompletnom setu preporuka i koracima

napred razgovaralo se na sastanku ekspertske grupe 11. i 12. marta 2021. godine i on će biti dostupan u izveštaju.

SLUČAJ HAMIDOVIĆ

Francuske agencije za sprovođenje zakona, radeći zajedno sa Agencijom Evropske unije za saradnju u krivičnom pravosuđu, pokrenule su 2015.godine istragu protiv Husmeta Hamidovića, za kojeg se sumnjalo da je vodio međunarodno organizovanu mrežu trgovine ljudima. Hamidović, bosanski državljanin, proglašen je krivim za krijumčarenje više od 500 uglavnom romskih devojaka i žena iz Bosne i Hercegovine u Francusku u svrhu seksualnog iskorišćavanja, prosjačenja i džeparenja. Još 22 devojke koje pripadaju njegovoj mreži pronađene

su u kući u Zenici, u Bosni i Hercegovini. Mreža je bila aktivna i u Austriji, Belgiji, Italiji i Španiji.

Mnoge devojke su bile primorane na brak sa članovima kriminalnih mreža kako bi im olakšali putovanje između Bosne i Hercegovine i Francuske. Falsifikovane vize pribavljane su pod lažnim imenima, pre svega od bosanske ambasade u Parizu, koja je naplaćivala između 500 i 1 200 evra za svaki dokument. Devojke su navodno redovno putovale između dve zemlje jer su imale zadatak da novac vrate na Zapadni Balkan.

Napomene

- 1 Stephan Müller et al. Roma: Europe's neglected coronavirus victims, BIRN, 1.aprila 2020. godine, <https://balkaninsight.com/2020/04/01/roma-europes-neglected-coronavirus-victims/>.
- 2 Ibid.
- 3 World Bank, Bosnia And Herzegovina—Multiple Indicator Cluster Survey 2011, 2013, <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/bosnia-and-herzegovina-multiple-indicator-cluster-survey-2011>.
- 4 Stephan Müller et al., Roma: Europe's neglected coronavirus victims, BIRN, 1.aprila 2020. godine, <https://balkaninsight.com/2020/04/01/roma-europes-neglected-coronavirus-victims/>.
- 5 Zana Vathi, Children and Adolescents Engaged in Street Work in FYROM: Mobilities, Vulnerabilities and Resiliencies, Mario project, Budimpešta, decembar 2014. godine, http://lastrada.org.mk/wp-content/uploads/2019/04/Mario_Macedonia_Web.pdf; Fatjona Mejдини, Coins and risks: Surova stvarnost romskih prosjaka na ulicama Kosova, 13. novembra 2018. godine, <https://prishtinainsight.com/coins-and-risks-the-harsh-reality-of-roma-beggars-in-kosovo-streets/>; Anti-Slavery International, Anti-Slavery, Trafficking for Forced Criminal Activities and Begging in Europe. Istraživačka studija i primeri dobre prakse, septembar 2014. godine, 21 http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/trafficking_for_forced_criminal_activities_and_begging_in_europe.pdf; and many others.
- 6 Predstojeći regionalni izveštaj GI-TOC o seksualnom iskorišćavanju u proleće 2021. godine.
- 7 Nema dostupnih podataka o uzrastu.
- 8 World Bank, Bosnia And Herzegovina—Multiple Indicator Cluster Survey 2011, 2013, <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/bosnia-and-herzegovina-multiple-indicator-cluster-survey-2011>; i Kosana Beker, Regionalni izveštaj o usklađenosti sa UN Konvencijom o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Konvencijom Saveta Evrope o sprečavanju nasilja i borbi protiv nasilja nad ženama i u porodici (Istanbulska konvencija) u vezi sa diskriminacijom Romkinja u oblasti zdravstvene zaštite, dečijih brakova i pružanje podrške i zaštite Romkinjama u slučajevima porodičnog zlostavljanja, Centar za romske žene Bibija, 2019. godina, http://luludi.mk/wp-content/uploads/2019/09/REGIONAL_REPORT.pdf.
- 9 Intervju sa stručnjacima za civilno društvo na Zapadnom Balkanu, novembar/decembar 2020. godine.
- 10 Izveštaji organizacije civilnog društva koja radi sa romskom zajednicom u Bosni i Hercegovini u januaru 2021. godine; UNICEF Beograd, Dečji brakovi među romskom populacijom u Srbiji, oktobar 2017. godine, <https://www.unicef.org/serbia/media/921/file/Child%20marriage%20among%20the%20Roma%20population%20in%20Serbia.pdf>.
- 11 Intervju sa stručnjacima za civilno društvo u Bosni i Hercegovini, decembar 2020. godine.
- 12 Sud Bosne i Hercegovine, optužnica S1 2 K 028556 18 K – Salčinović Elvis i dr.
- 13 Anti-Slavery International, Anti-Slavery, Trafficking for Forced Criminal Activities and Begging in Europe. Istraživačka studija i primeri dobre prakse, septembar 2014. godine, 21 http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/trafficking_for_forced_criminal_activities_and_begging_in_europe.pdf.
- 14 Arbeitsgruppe Kinderhandel (AG-KH), Bericht 2015–2017, *Prävention von Kinderhandel und Schutz der Opfer von Kinderhandel*, https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXVI/III/III_00216/imfname_721009.pdf; and *Betteln, Prostitution und Diebstahl: Wenn Kinder zur Ware werden*, Tiroler Tageszeitung, 14. oktobar 2015. godine, <https://www.tt.com/artikel/10625905/betteln-prostitution-diebstahl-wenn-kinder-zur-ware-werden>.
- 15 United States Department of State, Trafficking in Persons report 20th Edition, juni 2020. godine, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/2020-TIP-Report-Complete-062420-FINAL.pdf>.

4. Kurbinski 'jastrebovi': škola za lopove.

Prethodnih godina, provalne krađe iz domova fudbalera i poznatih ličnosti našle su se na naslovnim stranicama medija u Španiji i Italiji. Među počiniocima je veliki broj mladih muškaraca koji dolaze iz oblasti Kurbin, u Albaniji.

Kurbin je opština 50 kilometara severno od albanske prestonice Tirane. Na zapadu se graniči sa Jadranskim morem. Tokom komunističkog perioda, glavni grad Lač, nekada ruralno područje, razvio se u važan industrijski centar. Posledično, Lač je rangiran kao drugi po važnosti grad na severu Albanije po veličini, stanovništvu i ekonomskom značaju.¹

Međutim, sa padom komunizma početkom devedesetih, fabrike su zatvorene. Nezaposlenost je porasla i mnogi ljudi su otišli u Grčku i Italiju tražeći posao. Opštinu su takođe teško pogodili građanski nemiri koji su zahvatili Albaniju 1997. godine nakon sloma piramidalne šeme. Nasilje je ostavilo u nasleđe kriminal, oružje i kulturu bezakonja.² Ovo je postalo za mlade ljude plodno tlo da se okrenu kriminalnom životu.

Mladi iz Kurбина stekli su reputaciju veštih lopova, pljačkajući luksuzne vile i automobile u Zapadnoj Evropi. Pažnju organa reda i medija u Milanu i Torinu privukli su nakon što su opljačkali nekoliko poznatih ličnosti, uključujući fudbalere.³ Liberalizacija putovanja unutar šengenskog prostora 2010. godine stvorila je Albancima veće mogućnosti za putovanje.⁴ Lopovi iz Kurбина iskoristili su priliku da prošire svoj domet na Andoru, Belgiju, Francusku, Luksemburg, Holandiju, Španiju i Švajcarsku.

Mladići koji su se vraćali iz svojih 'avantura' u inostranstvu sa skupim automobilima, odećom i nakitom postali su uzor siromašnoj zavidljivoj deci u Kurbinu koja su želela da budu 'uspešna' kao njihovi novi heroji.⁵ Do 2015. i 2016. godine pojava je postala toliko raširena na tom području da su neki mladići napustili školu da bi putovali u inostranstvo i bavili se krađom. Mladići sa iskustvom u provalama i pljačkanju preneli su svoje veštine mladima kroz ono što je postalo de facto škola zločina. Sa ovog regrutnog terena su se okupljali timovi koji su se raspoređivali širom Evrope da bi vršili pljačke.

Medijski propraćene provale u vile poznatih fudbalera iz španskih klubova poput Real Madrida i Barcelone dodatno su pojačale mit o lopovima iz Kurбина.⁶ Zbog njihovih brzih i predatorskih veština, mediji su ih prozvali 'jastrebovima'. Lopovi su postali deo albanske popularne kulture, sa TV emisijama i filmovima koji prikazuju, ponekad satirično, raskošni lopovski način života mladića iz Lača.⁷ Međutim, manje glamuroznim aspektima jastrebova posvećeno je manje pažnje: mladićima ubijenim u automobilskim jurnjavama sa policijom ili onima koji su postali invalidi nakon pada sa visine tokom provale.⁸

Uprkos posebnoj medijskoj pažnji posvećenoj ovom problemu, malo je učinjeno na njegovom rešavanju. Kurbin je i dalje jedno od siromašnijih područja Albanije sa visokim nivoom nezaposlenosti, posebno za mlade.⁹ Situaciju je pogoršao zemljotres u novembru 2019. godine, koji je uništio skoro polovinu svih zgrada u Laču.¹⁰ COVID-19 je dodatno produbio ekonomsku ugroženost.

Kurbin, grad u Albaniji snažno pogođen nezaposlenošću i nasiljem, postao je leglo provalnika.

Fotografija: Desarta Mejdini.

Neke od retkih inicijativa koje su preduzete kako bi se mladim ljudima sa Kurbina pružile alternativni putevi

potiču iz grupa civilnog društva poput Centra za mlade Sebastija, prikazanog u nastavku.

Napomene

- 1 Xhilda Dedaj i Sonila Papathimiu, Environment Impact of Ex-Industrial Areas in Laç and Rubik and the Possibilities for Their Functional Transformation—a Comparative Analysis, *European Journal of Economics and Business Studies*, 3, 3, 184-193, http://journals.euser.org/files/articles/ejes_sep_dec_17/Xhilda.pdf.
- 2 Siobhan Darrow, Albania deteriorates into chaos, CNN13. marta 1997. godine, <http://edition.cnn.com/WORLD/9703/13/albania.late/index.html?iref=allsearch>.
- 3 AC Milan's Gattuso Stolen Car Found in Albania, BIRN, 12. novembar 2009. godine, <https://balkaninsight.com/2009/11/12/ac-milan-s-gattuso-stolen-car-found-in-albania/>.
- 4 European Commission, Visa liberalisation: Commission reports on the continued fulfilment of requirements by the Western Balkans and Eastern Partnership countries, 10. juli 2020. godine, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1327.
- 5 Interview with a representative of civil society in Kurbin, 11. februara 2021. godine
- 6 Rodrigo Faez, Sources: Police arrest group in connection with La Liga home invasions, ESPN, 17. oktobra 2019. godine, <https://tv5.espn.com/football/real-madrid/story/3966879/sources-police-arrest-group-in-connection-with-la-liga-home-invasions>.
- 7 Portokalli (30 April 2017), Top Channel, 1. maja 2017. godine, <https://www.youtube.com/watch?v=F11XCDYC7hU>.
- 8 Intervju sa novinare iz Kurbina, 12. februara.
- 9 Albanian Institute of Statistics (INSTAT) database, *Treguesit tremujorë sipas qarqeve për grupmoshën 15 vjeç e lart sipas Gjinia, Qarku, Variabla dhe Tremujori*, http://databaza.instat.gov.al/pxweb/sq/DST/START__TP__LFS__LFSQ/NewLFSQ003/?rxid=ae587ccd-002c-4cb3-ac5f-b7b4709466de&fbclid=IwAR39rr9F4-1vStRRjw-GX1PFD9GT1YbYqxaBZ-5my_TgbOHxs7xtVi58dwQ.
- 10 Elvis Hila, *Gati gjysma e pallateve në Laç shpallen paraprakisht ta pabanueshëm*, Reporter, 3. decembar 2019. godine, <https://www.reporter.al/gati-gjysma-e-pallateve-ne-lac-shpallen-paraprakisht-ta-pabanueshem/>.

5. Mladi kao motor zajednice: intervju sa Omladinskim centrom Sebastija.

Opština Kurbin, locirana u blizini grada Lač, stekla je u Albaniji i inostranstvu reputaciju završne škole za provalnike. Ovaj region suočava se sa socijalno-ekonomskim poteškoćama, sa ograničenim legalnim mogućnostima karijere za mlade; u regionu postoji nekoliko organizacija civilnog društva (OCD). Da bi se pozabavili ovim problemom, mladi pravnik i lokalna nastavnica udružili su se da bi osnovali Omladinski centar Sebastija, OCD čiji je cilj suzbijanje stereotipa i pružanje mladima platforme za bolji život.

Razgovaramo sa osnivačima i liderima centra, Eltonom Laskom i Emarildom Leti.

Šta nam možete reći o Sebastiji i o vašem radu u Kurbinu?

Sebastiju je 2013. godine osnovao Elton Laska. U saradnji sa jednom švajcarskom organizacijom, Sebastija je bila aktivna u obezbeđivanju školske opreme deci u Laču, ali je to bio kratkoročni angažman. U 2019. godini smo zajedno radili na projektu za albanski Caritas, koji je bio fokusiran na pronalaženje zaposlenja za mlade u tom području. Kada se taj projekat završio, pomislili smo da ima još mnogo posla za podršku mladima u Kurbinu. Tako smo odlučili da ponovo pokrenemo Sebastiju.

Počeli smo da dobrovoljno organizujemo kulturne i društvene aktivnosti za mlade. Jedna od naših prvih inicijativa bila je serija aktivnosti o uzorima za oponašanje. Pozvali smo istaknute ljude iz zajednice da dođu i razgovaraju sa mladima da ih nadahnu i podstaknu da krenu njihovim stopama.

Na nesreću, ova serija nije dugo trajala, jer je Albaniju u novembru 2019. godine pogodio razorni zemljotres posle koga je skoro polovina zgrada u Kurbinu ostala nenastanjiva. Tako smo svoj posao brzo preusmerili na humanitarno volontiranje. Naš tim mladih pomogao je u distribuciji hrane i obezbedio utočište za porodice, blisko saradujući sa katoličkom crkvom u Laču.

Po završetku neposredne krize vratili smo se redovnim aktivnostima, ovog puta smo radili i na uspostavljanju

laboratorija za feminizam, gde mlade žene mogu da razgovaraju o svojim izazovima i o načinima boljeg razumevanja i ostvarenja svojih prava. Trenutno takođe sprovodimo projekat Evropske zadužbine za demokratiju pod nazivom Reaguj za sebe, a fokusiran je na građanski angažman. Verujemo da su mladi ljudi pokretači ove zajednice.

Takođe smo veoma posvećeni borbi protiv stereotipa o ovom području koji postoje kod ljudi. Nažalost, Kurbin je poznat iz pogrešnih razloga, a televizija je odigrala ulogu u održavanju ovih stereotipa. Na TV se mladi iz Lača obično prikazuju kao neobrazovani lopovi. Slika 'jastrebova' koji krađu u inostranstvo je glamurizovana. Nažalost, mnogi mladi ljudi su u ovom stereotipu pronašli atraktivni novi identitet i žele da ga prihvate. Želimo da podignemo svest o tome da je ovo pogrešno i da područje Kurbina može ponuditi više od ovog modela. Moramo da naučimo omladinu da ne moraju da postanu 'jastrebovi' da bi postali poznati i uspešni u životu.

Koji su neki od glavnih izazova Kurbina i zašto se to područje smatra tako teškim za život mladih?

Zbog visoke stope nezaposlenosti i ekonomskih poteškoća (javna uprava se smatra jednim od retkih sektora u kojem ljudi mogu naći posao), neki ljudi iz tog područja otišli su u inostranstvo i bavili se kriminalnim aktivnostima, poput trgovine ljudima i drogom ili provala. Vratili su se u Kurbin i razmetali se svojim novopronađenim bogatstvom.

Nažalost, mladi u tom kraju su ih videli kao uzore. Ti ljudi često nemaju samo novac već i moć u okruženju i šire. Ostvarili su san da postanu bogati i moćni u kratkom vremenskom periodu, nešto što njihovi roditelji nisu mogli da postignu, uprkos tome što su ceo život vredno radili. Toliko mladih gleda na ove zločince kao na svoje idole. Veliki je izazov navesti mlade u okruženju da odbace ove uzore i prihvate nove.

Treba da dodam da mladi ovde nisu svesni svojih prava i da bukvalno nemaju gde da se bave društvenim i kulturnim aktivnostima. Posle škole, mlade žene ostaju u kući, dok se mladići okupljaju u kafićima ili puše kanabis na ulici. Konzumiranje droge počelo je da postaje problematično, ne samo u školskom okruženju.

Kakva je situacija sa organizovanim kriminalom?

Nije lako otvoreno govoriti o organizovanom kriminalu u Kurbinu, jer neki od ovih ljudi ili grupa imaju jake veze sa ljudima na vlasti. Postoje kriminalne organizacije sa tog područja koje su aktivne i u inostranstvu. Važno je da centralne i lokalne vlasti blisko saraduju u rešavanju problema.

Za nas, kao organizaciju civilnog društva, od vitalnog je značaja da sprečimo ove mreže da regrutuju omladinu iz

tog kraja, da mladima ulijemo samopouzdanje i da im pružimo priliku da žive poštenim životom. Svi znamo nekoga iz susedstva koji je bio umešan u nelegalne aktivnosti i ko se smatra uzorom jer ima novac i moć. Ovo mora da se okonča.

Šta organizacije poput vaše mogu učiniti da promene ovu stvarnost?

Iako bi najveći napor trebalo da ulažu centralne i lokalne vlade, ne možemo ništa da učinimo i čekamo da neko drugi deluje. Konkretni projekat za koji mislimo da bi mogao da pomogne jeste izgradnja omladinskog centra. On bi mogao da posluži kao rekreativni i obrazovni prostor i da pomogne u usmeravanju mladih prema zakonitoj izgradnji karijere. Takođe je važno da pomognemo mladim ljudima da shvate posledice kriminalnog ponašanja i različite oblike organizovanog kriminala.

Takođe želimo da promoviramo najbolje modele koje ovo područje može da ponudi u pogledu ljudskih resursa, veština i iskustava, kao i istorijskih i turističkih resursa. Spremni smo za izgradnju ovog centra, ali još uvek tražimo finansijsku podršku. Nadamo se da će jednog dana Omladinski centar Sebastija postojati i fizički.

Kratki pregled publikacija

U ovom novom pregledu navodimo niz nedavnih publikacija koje se odnose na organizovani kriminal i korupciju na Zapadnom Balkanu i predstavljamo nekoliko novih izveštaja GI-TOC.

Saša Djordjević i Bojan Dobovšek, Organizovani kriminal u šest država Zapadnog Balkana na početku krize s koronavirusom , <i>International Journal of Sociology and Social Policy</i> 40, 9/10, 807–820.	Ovaj članak razmatra uticaj COVID-19 na borbu protiv organizovanog kriminala na Zapadnom Balkanu i daje pregled kriminalnog pejzaža u šest država Zapadnog Balkana na početku pandemijske krize.
Tena Prelec, The United Arab Emirates profile themselves as a new global hub for money laundering, with implications for the Balkans , <i>IEMed. Mediterranean Yearbook</i> 2020. Barselona: IEMed, 2020. godine, 197–200.	Ovaj rad prikazuje kako su odnosi između Ujedinjenih Arapskih Emirata i zemalja jugoistočne Evrope poboljšani bumom investicija i 'slatkih zajmova', počev od Crne Gore, a zatim preseljenja u Srbiju i druge zemlje.
Christina Griessler, The Berlin Process. Bringing the Western Balkan region closer to the European Union , <i>Südosteuropa</i> , 68, 1, 1–24.	U ovom članku se razmatra dokumentacija Berlinskog procesa i ukazuje se na to da, iako su preduzete proaktivne mere, takvi naponi nisu uspjeli da omoguće Zapadnom Balkanu da sprovede reforme potrebne za pristupanje EU.
Vedran Recher, Illegal tobacco demand: The case of Western Balkan , <i>Economic Analysis and Policy</i> , 66, 182–193.	Ovaj članak istražuje šverc duvana na Zapadnom Balkanu. Podaci se koriste za istraživanje pušačkih navika i stavova o nelegalnom tržištu.
Elena Kršmanović, 'Crimen et circenses: Serbian turbo folk music and organised crime' , in eds. D Siegel i F Bovenkerk, <i>Crime and Music</i> , Springer, Cham, 149–167.	Ovo poglavlje se kritički osvrće na vibrirajuću, karnevalsku srpsku turbo folk scenu i njene veze sa organizovanim kriminalom.
Megan Duffy i Samuel Green, Organised Chaos: Russian influence and the state of disinformation in the Western Balkans , <i>Murrow Center For a Digital World</i> , Special Papers Series, jesen 2020. godine.	Ovo istraživanje analizira izvore i trendove dezinformacija na Zapadnom Balkanu i ispituje kako lokalni kontekst omogućava dezinformacijama da prodru u informativni prostor.
Iztok Prezelj i Nina Otorepec Vogrinčič, Criminal and networked state capture in the Western Balkans: the case of the Zemun clan , <i>Southeast European and Black Sea Studies</i> , 20, 4, 547–570.	U ovom članku se ističe da se Zapadni Balkan suočava sa problemom mrežnog zarobljavanja države, zasnovanog na korumpiranoj povezanosti organizovanog kriminala, biznisa, politike, službi bezbednosti i pravosuđa.
Jovanka Kuvekalović-Stamatović i Marko Filijović, Illegal logging as a threat to human security in the Western Balkans , <i>Journal of European and Balkan Perspectives</i> , 3, 2, 72–93.	U ovom radu autori analiziraju problem nelegalne seče na Zapadnom Balkanu. Osnovna hipoteza je da destruktivna eksploatacija šuma predstavlja pretnju po ljudsku bezbednost u regionu.
Nieves Zúñiga, Examining state capture: Undue influence on law-making and the judiciary in the Western Balkans and Turkey , Transparency International, December 2020.	Ovaj izveštaj ispituje dva ključna faktora koji omogućavaju zarobljavanje države na Zapadnom Balkanu i u Turskoj: nekažnjavanje korupcije na visokom nivou i zakoni po meri.
Agon Maliqi, Transition to what? Western Balkans democracies in a state of illiberal equilibrium , Sbunker, November 2020.	Ovaj članak pokušava da pristupanje EU shvati na višedimenzionalan način i da predloži potencijalne puteve za buduće angažovanje lokalnih i globalnih zagovornika demokratije.
UNODC, Measuring organized crime in the Western Balkans , UNODC Crime Research Section, 2020.	Nalazi ovog izveštaja zasnivaju se na statističkom i analitičkom okviru za merenje i procenu organizovanog kriminala na Zapadnom Balkanu.
The Siracusa International Institute of Criminal Justice and Human Rights, Closing the implementation gap: Criminal justice responses to illicit trade in South Eastern Europe and associated challenges , 2020.	Ovaj izveštaj istražuje nedostatak između postojećeg pravnog, političkog i institucionalnog okvira u zemljama Jugoistočne Evrope i njihove praktične primene u borbi protiv nelegalne trgovine.

Andi Hoxhaj, The EU rule of law initiative towards the Western Balkans , <i>Hague Journal on the Rule of Law</i> , 2020.	Ovaj članak razmatra razvoj politike proširenja EU u periodu 2018–2020., Ispitujući kako EU koristi svoj novi paket politika proširenja za promociju vladavine prava na Zapadnom Balkanu.
Andi Hoxhaj, The EU Anti-Corruption Report, a Reflexive Governance Approach , Routledge, 2019.	Ova knjiga analizira razvoj antikorupcije kao oblasti politike u EU, sa posebnim fokusom na Izveštaj EU o borbi protiv korupcije.

Nove i buduće publikacije GI-TOC

Jači zajedno: Jačanje otpornosti civilnog društva na Zapadnom Balkanu.

Kristina Amerhauser i Walter Kemp

Kako se čini da se prostor za civilno društvo na Zapadnom Balkanu sužava, ovaj izveštaj se osvrće na organizovani kriminal i korupciju u regionu iz perspektive civilnog društva. Svrha izveštaja je da prikaže kako se organizacije civilnog društva na Zapadnom Balkanu bave pitanjima u vezi sa organizovanim kriminalom i korupcijom i da istakne njihove glavne aktivnosti i probleme.

Lokalne cene: Analiza tokova ljudi, droge i novca na Zapadnom Balkanu.

Walter Kemp, Kristina Amerhauser i Ruggero Scaturro

Ovaj treći izveštaj iz serije žarišnih tačaka GI-TOC-a za Zapadni Balkan bavi se protokom ljudi, droge i novca kroz region, uključujući detaljnu analizu krijumčarskih ruta i cena, kao i mesta i sektore izložene pranju novca.

Political economy of organized corruption and anti-corruption in the Western Balkans. Praćenje datih obećanja u vezi s borbom protiv korupcije.

Uglješa Ugi Zvekić i Sunčana Roksandić

Ova dva nova izveštaja čine deo serije Infrastruktura integriteta inicijative GI-TOC. Prvi daje prikaz političko-ekonomskog okruženja u regionu, koje omogućava ono što je opisano kao 'organizovana korupcija'. Drugi daje jedinstveni pregled obećanja o borbi protiv korupcije koje su dale zemlje Zapadnog Balkana na Londonskom samitu Berlinskog procesa 2018. godine, izveštaj pokazuje koji su koraci preduzeti u ispunjenju obaveza i ističe šta tek treba da se uradi.

Zahvalnice

Ovaj Bilten rizika je izdanje Opservatorije civilnog društva za borbu protiv organizovanog kriminala u jugoistočnoj Evropi Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (SEE-Obs).

SEE-Obs je platforma koja povezuje i osnažuje aktere civilnog društva u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji. Cilj joj je da omogući civilnom društvu da identifikuje, analizira i mapira kriminalne trendove i njihov uticaj na nelegalne

tokove, upravljanje, razvoj, međuetničke odnose, bezbednost i vladavinu prava. SEE-Obs podržava civilno društvo u praćenju nacionalne dinamike i širih regionalnih i međunarodnih trendova organizovanog kriminala. SEE-Obs je pokrenuta kao rezultat Londonskog samita Zapadnog Balkana iz 2018. godine, koji je deo Berlinskog procesa.

Želimo da izrazimo zahvalnost Klevisu Paloki i Imranu Polovini na dragocenom doprinosu.

Bilteni rizika su redovna izdanja naših regionalnih opservatorija, koje koriste mreže civilnog društva kako bi obezbedile nove podatke i kontekstualizovale trendove u vezi sa mrežama organizovanog kriminala, nelegalnom trgovinom i reakcijama države na ove probleme. Ako želite da se besplatno pretplatite na buduća izdanja Biltena rizika, prijavite se ovde ili pošaljite e-poruku na adresu almedina.dodic@globalinitiative.net.

O GLOBALNOJ INICIJATIVI

Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala je globalna mreža od 500 stručnjaka širom sveta. Globalna inicijativa pruža platformu za promociju šire debate i inovativnih pristupa kao gradivnih blokova za inkluzivnu globalnu strategiju protiv organizovanog kriminala.

www.globalinitiative.net

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Fonda za sprečavanje sukoba, stabilnost i bezbednost Ujedinjenog Kraljevstva. Njen sadržaj je isključiva odgovornost Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC) i ne odražava nužno stavove Ujedinjenog Kraljevstva.

**GLOBAL
INITIATIVE**
AGAINST TRANSNATIONAL
ORGANIZED CRIME